

§ 7 Kontekst I: Relativitet og vaghet

Noe om kontekst

I fire kapitler skal vi nå fokusere på referansepunktet, denne parameteren som forsyner uttrykk med referanser. Vi husker at betydninger er funksjoner fra referansepunkter til referanser, men den variasjonen i referanser som dette kan bevirke, har ikke interessert oss stort. Det vi nå skal se, er at det er naturlig å splitte opp referansepunktet i aspekter, som kontekst, tid og verden, at det kan forskyves underveis i tolkningen av en setning, og at det er nyttig å spalte det opp i to ledd og anta et komplekst referansepunkt. Dette kapitlet handler om kontekst generelt og uformelt og spesielt om relative adjektiv, ord som er sensitive for minst to aspekter av referansepunktet, både kontekst og “verden”.

Det aller meste av det vi sier, er mer eller mindre avhengig av situasjonen vi sier det i - ytringssituasjonen. Dette virker innlysende og ikke opplysende, og må presiseres. Det vi mener med at noe vi sier, er situasjonsavhengig, er vel at det vi mener med uttrykket, innholdet i det, kan variere fra situasjon til situasjon. Vi vet at det et uttrykk betegner - saker som objekter, mengder, sann og usann - avhenger av referansepunktet, i og med at betydningen tilordner referansepunkter referanser. Betydningen selv har vi sett som konstant. Det vi nå mener med at et innhold kan variere med situasjoner, er mer det at betydninger, ikke referanser, er variable. Vi kan si at betydningen fortsatt er konstant, men at den bare er en funksjon fra ytringssituasjon til mening, og at meningen i sin tur er en funksjon fra “restreferansepunkt” og til referanse.

Det er nok ikke så lett å sondre mellom ytringssituasjonen og resten av referansepunktet på uavhengig grunnlag, uten å referere til den oppgaven de har: Å bestemme meninger versus referanser. Det vi kan si foreløpig (før § 10), er at selv om referansepunktet også kan ses som en del av omgivelsen til et uttrykk, utgjør ytringssituasjonen uttrykkets nærmiljø og er ofte selv på et språklig nivå. Da taler en helst om kontekst, men denne termen brukes også sammenfattende om både ytringssituasjon og “sam-tekst”.

Det er mer fruktbart på dette stadiet å utdype det at en kontekst bestemmer en mening. Da bestemmer ikke uttrykket selv meningen godt nok - den er underbestemt medmindre det settes inn i en kontekst. Og et uttrykk uten én mening vil ikke kunne tolkes - vi vil ikke forstå det. En kontekstavhengig setning uttrykker ingen proposisjon sett isolert. Uten hele referansepunktet vil vi ikke kunne vite om den, forutsatt at den uttrykker en proposisjon, er sann eller usann, men uten konteksten vil vi ikke engang vite hva som skal til for at den skal være sann eller usann - vi vil ikke kjenne sannhetsbetingelsene. En brukbar test på en kontekstavhengig setning er at den ikke kan brukes som (*mutatis mutandis*) et spørsmål i en spørrelek som Geni.

Det finnes utsagn som ikke er avhengige av ytringssituasjonen.

- (i) *Pluto er den planeten som er fjernest fra sola.*

Uansett kontekst uttrykker denne setningen en og samme proposisjon. Navnet «Pluto» betegner konstant - uavhengig av både kontekst og referansepunkt - en bestemt planet, og «sola» vel tilsvarende en bestemt stjerne. Det å være så og så fjernt fra hverandre er en relasjon som nok endrer omfang fra referansepunkt til referansepunkt, men ikke fra kontekst til kontekst. Og når det gjelder planeter og stjerner, er det en relasjon som ikke endrer omfang fra tid til tid heller, men bare fra “verden” til “verden”. Det kunne nok vært Saturn som var fjernest fra sola, men det kan ikke ha vært slik eller komme til å være slik hvis det ikke er slik. Tiden kan også ses som en del av konteksten, og (i) er da kontekstuavhengig blant annet fordi den er tidsuavhengig, annerledes enn

(ii) *De åtte ungene bor i huset i skogen.*

Hvis vi forutsetter at «de åtte ungene» og «huset i skogen» har en bestemt mening, er setningen likevel avhengig av kontekst idet den er avhengig av tid: Ytringstidspunktet. Dersom dét er forut for ca. 1960, uttrykkes en proposisjon som er usann i den verden Vestlys bokserie beskriver. Dersom det er etter, uttrykkes derimot en sann proposisjon. På den andre sida vil neste setning være sann ytret før ca. 1960.

(iii) *De åtte ungene kommer til å bo i huset i skogen.*

Og det viser jo at ytringstidspunktet ikke spiller samme rolle for alle setninger. Noen uttrykker at relasjonene det refereres til, gjelder ved det, andre uttrykker at relasjonene det refereres til, gjelder ved en tid som er i et visst forhold til det. Vi kommer tilbake til tidsforhold i neste kapittel, men nevner at ytringstiden ikke er den eneste konteksttiden.

(iv) *De åtte ungene bodde ikke i huset i skogen da.*

Her må en ekstra tid til for å fiksure adverbet «da», en som er forut for ytringstiden og som ikke er gitt i ytringssituasjonen på samme måte som ytringstiden. «Da» betegner en tid som er nevnt, eller tiden for noe som er nevnt, “sannhetsintervallet” for en setning. Denne måten å avhenge av kontekst på kalles *anaforisk*, i kontrast til *deiktisk*. I stedet for (ii) kunne en si (v), og adverbet «nå» fikseres av ytringstiden, det er deiktisk.

(v) *De åtte ungene bor i huset i skogen nå.*

Deiktiske uttrykk er sensitive for den ikkespråklige konteksten, anaforiske uttrykk for den språklige konteksten. Deiktiske uttrykk får referansen utpekt i ytringssituasjonen, mens anaforiske uttrykk deler referanse med andre. Deiktisk referanse er direkte, anaforisk indirekte (“koreferanse”). Noe tilsvarende forhold finner vi hos stedsadverb:

(vi) *Her bor de åtte ungene.* (vii) *Der bor de åtte ungene.*

Referansen til «her» er ytringsstedet, mens referansen til «der» er et sted som er angitt på annen måte i ytringssituasjonen - gjennom peking (deiktisk) eller på bakgrunn av en ytring av en setning som «i skogen mellom Storevann og Tirilltoppen ligger det et hus» (anaforisk). Andre sentrale deiktiske eller anaforiske uttrykk er personlige pronomen. Første og andre person er deiktiske mens tredje person helst er anaforisk.

(viii) *Vi bor i huset i skogen.* (ix) *De bor i huset i skogen.*

Dersom det er de åtte ungene som sier den første setningen, uttrykkes proposisjonen at de åtte ungene bor i huset i skogen, mens den andre setningen er uavhengig av ytrings-individene men avhengig av individer som er angitt på annen måte i ytringssituasjonen - helst anaforisk gjennom en foregående ytring av for eksempel «dette er de åtte ungene». Og her er det påpekende pronomenet «dette» i sin tur avhengig av konteksten, som gir som referanse det eller de objekter som oppmerksomheten er rettet mot (deiktisk).

Etter disse innledende bemerkningene om kontekstavhengighet skal vi i dette kapitlet ta for oss relative adjektiv, som tilsynelatende betegner objektmengder men som mangler referanse uten en kontekst som setter en ramme som de kan tolkes innenfor. Utpregete deiktiske eller anaforiske fenomener kommer vi tilbake til i § 10 og § 12.

Relative adjektiv og relativitet

Det sikreste kjennetegnet på et relativt adjektiv er at det kan graderes. Dermed er f eks «stor», «lang», «lav» og «god» relative adjektiv, for av dem kan det dannes komparativ og superlativ: «mindre», «kortere», «lavere» og «bedre». Adjektivet uttrykker en grad av en egenskap, et steg på en skala, langs en dimensjon. Det er også typisk at en finner par av relative adjektiv som uttrykker motpoler, par av antonymer, som «lang»-«kort», «smal»-«bred», «stor»-«liten».

Det at relative adjektiv er graderbare, er nært forbundet med at de er relative. Ser en på komparativen, ser en straks en relativitet: «mindre» kan noe bare være *enn* noe annet, slik at setninger som bare har komparativen som predikat, er ufullstendige:

? *Askepotts fot er mindre.*

Slike setninger kan forstås, men bare i en sammenheng hvor sammenlikningsenheten er nevnt. Vi skal se at positiven er ufullstendig på en liknende måte, så at den i seg selv er en slags komparativ. Den er også avhengig av noe å sammenlikne med.

Det kan innvendes en hel del mot at relative adjektiv betegner objektmengder på samme måte som absolutte adjektiv som «ugift». Til å begynne med kan en observere at svært så forskjellige objekter vil kunne være medlemmer av en slik mengde, forskjellige også i den dimensjonen adjektivet indikerer. En egenskap som «lang» kan has av ting med sterkt varierende lengde.

Veien til Tipperary er lang.

Håret til Lady Godiva er langt.

Det er vel liten tvil om at disse to setningene kan være sanne samtidig i samme verden. Dermed er det klart at «lang» ikke kan betegne mengden av ting med en bestemt lengde, for veien til Tipperary er utvilsomt langt lengre enn håret til Lady Godiva.

Og i neste omgang blir det klart at «lang» heller ikke kan betegne en bestemt terskel for lengde slik at alt over eller ved siden er langt. Hvor langt må noe være for å være langt? Det er absurd: Vi kan gå nedover i det uendelige og stadig måtte erkjenne at det som er enn så kort, kan være langt:

Halen til sædcellen er lang.

Dermed blir, dersom det finnes en nedre grense, alt langt (som har en lengderetning). Hypotesen om en terskelverdi kan tilbakevises enda klarere: Skulle den stemme, måtte, om et objekt A er langt, hvert objekt B som er lengre enn A, også være langt - men en finner uten vansker to setninger med sannhetsfordeling omvendt av den en venter:

Elvene på Vestlandet er lange.

Bruene på Vestlandet er lange.

Det riktige om elvene på Vestlandet er at de er korte, selv om de er betydelig lengre enn bruene, som korrekt er lange. Og sist, men ikke minst, kan det sannferdig sies om ett og samme objekt både at det har og at det ikke har den egenskapen adjektivet uttrykker. Vi er f eks vant til å tenke på Snøhvit som ganske liten og nett, så vi vil si at setningen

Snøhvit er liten

er sann. Samtidig må vi vedgå at en av dvergene vil ha like mye rett i å hevde at

Snøhvit er stor.

Hypotesen om at et relativt adjektiv betegner en objektmengde rett og slett, må oppgis.

Det refererer nok til en objektmengde i siste instans, men ikke med en gang, ikke før konteksten har presisert det. Det uttrykker en egenskap som varierer etter konteksten. Når Snøhvit kan være både stor og liten uten at hun vokser eller minker, så kommer det vel an på sammenlikningsgrunnlaget - det konteksten leverer, som referansen retter seg etter, er en slags sammenlikningsenhet. «Stort» er aldri stort i og for seg, men alltid i relasjon til noe. Det avhenger av hva objektet ses i forhold til, og dét finnes i konteksten - men hva slags enhet er dette, og hvordan finnes det i konteksten? For å svare på dette, snur en seg gjerne til den andre syntaktiske stillingen for adjektiver: Attributiv, og ikke - som hittil - predikativ, posisjon.

Lærdalselvi er ei kort elv.

Sotrabra er ei lang bru.

Her blir det tydeligere at det som er kort for ei elv, kan være langt for ei bru - at elva er kort som elv, mens brua er lang som bru. For her er det ikke slik mer at de to objektene tilskrives egenskaper som uten videre er sammenliknbare. Det ville fortsatt vært slik om «kort elv» og «lang bru» betegnet snittet mellom «kort» og «elv» og «lang» og «bru» - men her er det lettere å se det slik at «kort elv» betegner snittet mellom «kort for elver» og «elv», og «lang bru» betegner snittet mellom «lang for bruer» og «bru».

Hva vil så «kort for elver» si? Det objektet ses i forhold til, er en klasse av objekter som objektet selv er i, og denne klassen er å finne i konteksten for et attributivt adjektiv som referansen for kjernenomenet - men hvilken rolle spiller denne sammenlikningsklassen? La oss anta at «kort for elver» kan utbokstaveres som «kortere enn gjennomsnittet for elver». Da kan noe være kort for elver men langt for bruer, siden gjennomsnittslengden for bruer er mindre enn gjennomsnittslengden for elver. Det er ganske viktig å legge til «en viss margin (lengre enn)» eller liknende, for å levne rom for en mellomting mellom antonymene «lang» og «kort». For som kjent er ikke noe som ikke er langt, automatisk kort, eller omvendt, det vil alltid finnes en gråsoner som grovt tilsvarer gjennomsnittet. Og vi ville i praksis utelukke denne middelveien om vi definerte «kort for elver» som «kortere enn gjennomsnittet for elver».

Generelt har vi nå som semantisk form for et adjektiv i positiv det tilsvarende adjektivet i komparativ «enn» snittet for sammenlikningsklassen.

I det attributive tilfellet er sammenlikningsklassen gitt som referansen til kjernenomenet, men det er ikke umiddelbart klart hvor den kommer fra i det predikative tilfellet. Det kan enda gå an så lenge subjektet er en beskrivelse, slik at det som tilskrives egenskapen, er tillagt en annen egenskap i utgangspunktet, som i

bruene på Vestlandet er lange.

Her er det naturlig å identifisere sammenlikningsklassen med objektmengden «bru».

Sammenlikningsklassen kommer dermed fra kjernesubstantivet i, ikke predikativet, for der er det ikke noe, men subjektet. Dette tilsier at det settes likhetstegn mellom

denne blyanten er lang

og

dette er en lang blyant.

Verre blir det straks subjektet er et egennavn. Det er ikke så farlig så lenge egennavnet indikerer en egenskap, slik tilfellet er med «Lærdalselvi», men problemet trenger seg på så snart egennavnet er vilkårlig. Kroneksemplet her er navn som kan betegne ulike dyr i en zoologisk hage - en kan ikke lese ut av navnet om den rette sammenlikningsklassen er mengden av elefanter eller mengden av mus, f eks

Sofus er stor.

Og vansken gjelder ikke bare det tilfellet at en ikke vet hvilken klasse objektet er med i fordi en ikke vet hvilket objekt det dreier seg om - en kan gjerne kjenne objektet, men ikke vite hvilken klasse det skal regnes til i den gitte situasjonen. Det aktuelle eksemplet her er

Snøhvit er stor.

Alle vet at Snøhvit er ei jente. Ut fra det som sammenlikningsklasse er setningen usann. Samtidig er Snøhvit medlem av den situasjonsbestemte gruppa som favner de sju dvergene og Snøhvit selv, og ut fra denne klassen er setningen sann. En må altså avskrive en mekanisk metode for å bestemme sammenlikningsklassen for et relativt adjektiv i predikativ posisjon og heller se den som en parameter i konteksten, en som kan fikseres på ymse vis. Den syntaktiske omgivelsen kan gi en viss pekepinn.

Når adjektivet er attributivt, vil kjernesubstantivet ha en klar preferanse som kilde for sammenlikningsklassen, og er subjektet for et predikativt adjektiv en beskrivelse, vil kjernesubstantivet der sannsynligvis forsyne sammenlikningsklassen. Er subjektet et egennavn, kan en sikte på en naturlig klasse som inneholder individet og ha godt håp om å treffe, men sikker kan en ikke være - ytringssituasjonen har siste ord.

Hva så med eksemplet

Halen til sædcellen er lang?

Dette er et særskilt fenomen, en finesse ved relative adjektiver: Lengde er her ikke et absolutt men et relativt mål - det som sammenliknes, er ikke lengden på sædcelle- og andre (celle-)haler, men forholdstallet for lengden på kropp og hale hos sædceller, la oss si 2, og hos andre organismer - katter, rumpetroll osv - la oss si 1:2.

Det finnes andre finesser. Én er at noen adjektiver har en sekundær bruk, de kan framtinge en overført betydning hos subjektet. Ordene «høy» og «lav» betegner jo egentlig en slags utstrekning i rommet, et intervall i en dimensjon, men ofte nok brukes de om ting som strengt tatt ikke har noen fysisk form.

Arbeidsløsheten i Norge er fortsatt lav.

Om en legger godviljen til, kan en se arbeidsløsheten som et tall, og tallmengden som helhet er nok endimensjonal - lineær - men tallet selv er det knapt i allmenn oppfatning. Uansett utgangspunkt er en nødt til å omtolke «arbeidsløsheten» noe: Den abstrakte referansen avbildes som en søyle e.l. Den kan en kalle lav.

Eksemplet viser òg at valget av sammenlikningsklasse kan være vanskelig: Utsagnet er godt egnet til demagogi fordi utvalget av relevante jamføringsenheter er vagt. Sammenholder en den aktuelle arbeidsløsheten med tidligere norske, er det usant, men bruker en samtidige EF-arbeidsløsheter som sammenlikningsgrunnlag, er det sant.

Neste finesse er at det kan komme inn et element av subjektivitet i sammenlikningsklassen: Den kan bygge på erfaring og endre seg fra taler til taler.

Tusen kroner er mye penger.

Sannhetsverdien for denne setningen vil variere fra individ til individ ettersom sammenlikningsklassen - mengden av relevante pengemengder - er knyttet til hver enkelts bakgrunn. En objektiv norm for penger finnes vel knapt.

Den siste finessen i forbindelse med relative adjektiver består i mangedimensjonalitet: Det finnes adjektiver som verken er en- eller tredimensjonale - tredimensjonalt er f eks «stor» - men flerdimensjonale. De betegner ikke noen utstrekning i rommet, men en verdi som regnes sammen fra flere akser - og det fremste blant dem er vel «god». At noe er godt, innebærer at det scorer høyt i summen av en rekke dimensjoner med forskjellig vekt. Det er svært vanskelig, enn si umulig, å spesifisere disse graderte kriteriene en gang for alle - hva har vel en god vin felles med et godt skihopp? For skihopp gjelder et annet sett dimensjoner enn for vin. Så her er det ikke bare sammenlikningsklassen, men, bestemt av den, også utvalget av dimensjoner, og den innbyrdes vekten, som er kontekstbestemt. Desto mer spillerom levnes skjønn ogsubjektivitet.

Wirkolas andrehopp er godt!

Skihopp er et enkelt eksempel siden kvalitetsbegrepet er standardisert, men prinsipielt finner en det samme ellers også. For det første spalter en opp i dimensjoner, som her er lengde og stil, og stil er igjen inndelt i ulike kriterier som parallell skiføring osv. Disse «dimensjonene» er endimensjonale i den forstand at de gjelder ett sett av dimensjoner - i en annen forstand er de naturligvis romlige, en- til tredimensjonale (firedimensjonale om tiden også spiller en rolle), og kan i en viss utstrekning beskrives av adjektiver som «lang» og «bred». For det andre verdilegges dimensjonene enkeltvis.

For det tredje vektlegges dimensjonene etter en bestemt nøkkel, og verdiene summeres. Den verdisummen en får, er et absolutt mål på kvaliteten. Den sammenliknes - for det fjerde - med gjennomsnittlig verdisum for sammenlikningsklassen, som kan være alle hopp i rennet, Wirkolas hopp i den sesongen, alle hopp noensinne osv. Den sannsynligste sammenlikningsklassen er hoppene til Wirkolas skarpeste konkurrenter i rennet. Er så poengsummen for Wirkolas hopp vesentlig høyere enn gjennomsnitts poengsum her, er det riktig å kalle det godt.

Relative adjektiv og vaghet

Relative adjektiv er samtidig eksempler på en annen problematisk egenskap hos ord: Vaghet. Saken er den at selv etter at all kontekstinformasjon er innhentet, spesielt etter at sammenlikningsklasseparameteren er fastsatt, vil det i visse tilfeller være uvisst om det relative adjektivet stemmer på det objektet det utsies om. Vi var så vidt inne på at om «kort for elver» parafraseres med «kortere enn gjennomsnittet for elver», så er det viktig å tenke seg «(en viss margin) kortere enn gjennomsnittet for elver». Sett at det er mulig å måle og regne seg fram til den gjennomsnittlige lengden på elver (noe som vanskelig-gjøres av at «elv» i seg selv er et vagt begrep - hvor går grensa mellom bekk og elv?), da ville det vel være tvilsomt å si om ei elv som var én meter kortere at den var kort.

Vaghetsproblemet består i at en setning med et vagt predikat helst ikke bør forandre sannhetsverdi om det objektet som predikatet utsies om, skiftes ut med ett som bare atskiller seg litt i den aktuelle dimensjonen. Det forutsettes en trygg sone rundt verdien til det aktuelle objektet, med konstant sannhetsverdi, en uttaler seg bare om klare tilfeller. For å si det slik: Om lengden på den elva en snakker om, er n , og det er sant at den er ei kort elv, så skal ei elv med lengde $n+1$ også være kort. Dette leder til det velkjente Sorites-paradokset (sorites = sandhaug): Ett sandkorn danner selvsagt ingen sandhaug, og det gjør ingen relevant forskjell om ett sandkorn legges til. Og så videre, helt til en må erkjenne at det til slutt likevel er blitt en sandhaug, - og hvor gikk grensa, hvilket sandkorn var det som gjorde utslaget? Det spørsmålet vil vi nødig ta stilling til.

Det er foreslått flere måter å løse dette problemet på, men vi skal ikke gå inn å dem her. La oss bare presisere problemet gjennom et eksempel. Ved århundreskiftet var det sant at Grimstad var en stor norsk by, mao. setningen

Grimstad er en stor norsk by

var sann. I dag er den usann. Vi har altså to klare tilfeller, to referansepunkter slik at setningen er sann ved det ene og usann ved det andre. Disse to referansepunktene er forbundet med en sammenhengende overgang, en del av tidsaksen. Det som er skjedd i mellomtida, er jo dels at Grimstad er blitt mindre, og dels at gjennomsnittet er steget, i og med at andre byer er blitt større. Men det er meningsløst å spørre nøyaktig når sannhetsverdien gikk over fra sann til usann. Den utflytting eller tilflytting som skjer fra en dag til en annen kan umulig ha gjort hele forskjellen. Og likevel: I og med at vi kjenner de to klare tilfellene i ytterpunktene, kan vi vite at en overgang må ha funnet sted på ett eller annet tidspunkt. Det hjelper lite å anta en tredje sannhetsverdi, verdien "ubestemt" - det bare utsetter problemet, for vi har like vanskelig for å peke ut den dagen sannhetsverdien gikk over fra sann til ubestemt. Dette til tross for at det nok er fornuftig å anta et slikt sannhetsverditomrom, for det har vel vært år hvor det har vært vanskelig å svare på om Grimstad var en stor norsk by eller ikke.

Resymmé

Det som menes med en setning, kan veksle fra kontekst til kontekst fordi en god del ord og uttrykk er kontekstsensitive. Kontekstsensitive uttrykk deles gjerne inn i anaforiske og deiktiske uttrykk. Deiktiske uttrykk får referansen utpekt i ytringssituasjonen, mens anaforiske uttrykk deler referansen til et annet uttrykk i samteksten.

Relative adjektiv er eksempler på to fenomener i naturlige språk: Relativitet og vaghet.

Relativitet er en form for kontekstavhengighet: Det et relativt adjektiv betyr, beror på konteksten, eller ytringssituasjonen. Den må supplere med en sammenlikningsklasse, for adjektivet er ufullstendig og kan staves ut som «vesentlig» + komparativformen + «enn» + gjennomsnittet for sammenlikningsklassen.

Står adjektivet attributivt, vil sammenlikningsklassen som regel bestå i betydningen til substantivet, eller generelt N-konstituenten. Referansen for adjektivet bestemmes i to trinn: Konteksten bestemmer en sammenlikningsklasse, og resten av referansepunktet bestemmer gjennomsnittet for sammenlikningsklassen og mengden av de objekter som er f eks vesentlig lengre enn dette gjennomsnittet.

Vaghet betegner det fenomenet at referansen for et vagt uttrykk har uskarpe grenser. Om vi sammenlikner et objekt som uten tvil er med i referansen for et ord som «lang», med et som er litt kortere, og så med et som er litt kortere enn det igjen, og så videre, vil vi etter hvert komme til et objekt vi verken vil kalle langt eller ikke langt, og siden til et som vi vil kalle ikke langt, til slutt til et som vi vil kalle kort; men uten at vi er villige til å sette noe skarpt skille; - vi vil tvert om si at et objekt som ikke er nevneverdig kortere, fortsatt er langt. Til hvert objekt som er langt, vil det finnes et som er kortere, men ikke *vesentlig* kortere - ikke kortere enn at det fortsatt må kalles langt.

Oppgaver

1 Relative adjektiv

Setningen

Teigen var et stort bruk rundt århundreskiftet, men er det ikke i dag

er på en måte tvetydig. Den absolutte størrelsen kan ha endret seg, og standarden - den gjennomsnittlige størrelsen på gardsbruk - kan ha endret seg.

- Test de ni mulige scenariene i forhold til de tre relasjonene $<$, $>$, $=$ mellom da og nå når det gjelder den absolutte størrelsen på den ene siden og standarden på den andre siden, med henblikk på sannhetsbetingelsene for setningen. Det finnes to mulige vurderinger, sannhetsverdi åpen og sannhetsverdi usann.

2 Adjektiv i positiv og komparativ og semantiske relasjoner og egenskaper

La setningene (1)-(4) være gitt.

- Beskriv hvordan (4) som konklusjon er implisert av (1)-(3) som premisser.

- (1) *Mont Blanc er et høyt sveitsisk fjell.*
- (2) *Monte Bianco er et lavt sveitsisk fjell.*
- (3) *Middagstind er lavere enn Monte Bianco.*
- (4) *Mont Blanc er høyere enn Middagstind.*

3 Relative adjektiver og semantiske relasjoner

Lucy er en stor sjimpanse, men en liten menneskeape

Hva kreves av den gjennomsnittlige størrelsen på sjimpanser i forhold til den gjennomsnittlige størrelsen på menneskeaper for at setningen skal kunne være sann? Hvilken semantisk relasjon er det mellom de to adjektivene «stor» og «liten», og hvordan uttrykkes den (jfr § 6)?

Anta at det er hyponymi mellom «sjimpanse» og «menneskeape», slik at alle sjimpanser nødvendigvis er menneskeaper. Anta også at setningen over er sann, og tegn referansen for «sjimpanse», «menneskeape», «stor sjimpanse», «liten sjimpanse», «stor menneskeape» og «liten menneskeape» som objektmengder i form av Venn-diagram med skraveringer.